

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

דבר תורה פרשת וילך הנושא – מנהיגותו של משה

בפרשה זאת אומר משה לעם את דברי הפרידה שלו לפני מותו.

מותו של משה אינו מופיע כסתם סוף אלא כעונש. לעובדת המוות הקשה ממילא לכל אדם מתווסף הטעם המר של העובדה שמשה לא יזכה להיכנס לארץ ישראל שאליה הוביל את העם במשך עשרות שנים.

ההחלטה על עונשו ועל גורלו נמסרת לנו לראשונה במדבר כ' 1-13.

באחת מסדרת התלונות הפזורות בספר שמות ובמדבר , העם מתלונן על מחסור במים .

ה' מצווה על משה לדבר אל הסלע אך משה מכה בסלע במקום לדבר ועל כך מגיב ה'

בחומרה רבה.

יב נִי אָמַר יְהוָה, אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן, יַעַן לֹא-הֶאֱמַנְתֶּם בִּי, לְהַקְדִּישְׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל-
לְכוּ, לֹא תָבִיאוּ אֶת-הַקֶּהֶל הַזֶּה, אֶל-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר-נָתַתִּי לָהֶם. יַגְמֶה מִי מְרִיבָה, אֲשֶׁר-
רָבוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-יְהוָה; וַיִּקְדַּשׁ, בָּם. {ס}

משה אינו מגיב כלל להחלטה זאת. בהמשך הפרק משה עסוק בפעולות מעשיות ובטיפול בנושאים הבודעים הקשורים למעבר דרך אדום,

בסוף ספר במדבר (כז 12-23), בסיום שליחותו של משה, נקבע שוב גורלו האישי על ידי ה', ומשה מקבל את הצו לעלות על הר העברים. כאן תגובתו של משה היא תגובה של מנהיג אמיתי אשר גורלו האישי אינו עומד בראש מעיניו אלא גורל העם המופקד בידו וגורל המפעל. משה חרד לעם שלא יהיה " כצאן אשר אין להם רועה " (17) והוא מבקש שימונה מנהיג תחתיו.

ספר דברים, הבא לאחר במדבר, הוא כולו נאום אחד ארוך של משה הנואם בפני העם לפני מותו כצוואה. משה מזכיר ומספר לעם את הקורות אותם, וזאת במטרה לחנך את רוחו של העם לקראת עתידו. והנה לתוך סכום זה משתזרת גם הערה של משה על גורלו

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 22, 13, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

האישי. בדברים פרק ג' 23-28 הוא מספר לעם על תחינתו בפני ה' שירשה לו לעבור אל הארץ הטובה.

כג ואתחנן, אל-יהנה, בעת ההוא, לאמר. כד אדני יהנה, אמה החלום להראות את-עבדך, את-גדלך, ואת-ידך החזקה--אשר מי-אל בשמים ובארץ, אשר-יעשה כמעשיך וכגבורתך. כה אעברה-נא, ואראה את-הארץ הטובה, אשר, בעבר הירדן: הקר הטוב הזה, והלבנון. כו ויתעבר יהנה בי למענכם, ולא אשמע אלי; ויאמר יהנה אלי, רב-לך--אל-תוסף דבר אלי עוד, בדבר הזה. כז עלה ראש הפסגה, ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה--וראה בעיניך: פיל תעבר, את-הירדן הזה. כח וצו את-יהושע, וחקקהו ואמצהו: פי-הוא יעבר, לפני העם הזה, והוא ינחיל אותם, את-הארץ אשר תראה. כט ונשב בגיא, מול בית פעור. {פ}

בפרשה שלנו בסוף ספר דברים, משה עומד לסיים את נאום, שאחריו הוא עתיד למות.

משה נפרד מהעם ומעביר את המנהיגות ליהושע. נימת דבריו של משה היא עניינית ואין בה ביטוי אישי לעולם הרגשי, אבל אנחנו הקוראים מזדעקים וחוש הצדק שלנו אומר:

מה בסך הכול ביקש המנהיג הקשיש הזה שהקדיש את כל חייו לעבודת הפרך של ההנהגה?

האם מעידה אחת קטנה מסוג המעידות הבלתי נמנעות שוללת את זכותו של איש רב פעלים לבקשה אחרונה?

למה? מי זכאי יותר ממשה?

מי בכל העולם כולו אסף יותר מצוות ממשה?

במה כרוך מילוי הבקשה הזאת? ריתמו עגלה לסוסים ועשו לסבא סיבוב בארץ שאת כל חייו הקדיש להוביל עם בדרכ אליה.

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 22, 13, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

התחושה על גורלו המר והאכזרי של משה מתחזקת עוד יותר למקרא המשך הפרק :

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה, הֲנִיךָ שֶׁכַּב עִם-אַבְתִּיךָ; וְקָם הָעָם הַזֶּה וַיִּזְנֶה אַחֲרַי אֵלֵי הַיָּם
וְנָכַר-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר הוּא בָּא-שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ, וַעֲזַבְנִי, וְהִפָּר אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ. יִז
וְחָרָה אַפִּי בּוֹ בַּיּוֹם-הַהוּא וַעֲזַבְתִּים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם, וְהָיָה לְאָכָל, וּמִצָּאֵהוּ קְרָעוֹת
רַבּוֹת, וְצָרוֹת; וְאָמַר, בַּיּוֹם הַהוּא, הֲלֹא עַל כִּי-אֵין אֵלֵי הַיָּם בְּקִרְבִּי, מִצָּאוֹנֵי הַקְּרָעוֹת
הָאֵלֶּה. יִחַ וְאָנֹכִי, הִסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא, עַל כָּל-הַרְעָה, אֲשֶׁר עָשָׂה: כִּי פָנָה,
אֶל-אֵלֵי הַיָּם אַחֲרָיִם. יִט וְעַתָּה, כָּתְבוּ לְכֶם אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת, וְלִמְדָה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל,
שִׁמָּה בְּפִיהֶם: לְמַעַן תִּהְיֶה-לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת, לְעֵד--בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל

מהם הדברים שיש לה' לומר למשה לפני מותו, לאחר שהקדיש את כל חייו לחינוך העם?

לא רק שאינך נכנס לארץ ולא תממש את החלום שאליו חתרת כל חיך אלא אף המטרה
הנוספת ואולי החשובה יותר : יצירת עם שיאמין בה' וילך בדרכיו – גם מטרה זאת לא
תתממש . לא עתה ואף לא בעתיד.

איפה מילות העידוד וההוקרה למשה על מפעל חייו? איפה מילות אהבה לאיש שלעיתים
חינך את אלוהים בעצמו? שהיה סבלני וענו ?

במקום זאת מבטיח ה' שיפקדו את העם צרות רבות, שה' עצמו יסתיר את פניו מהעם אך
משה לא יהיה שם לבקש ולהתחנן בפני האל לבטל את גזרותיו.

ולמרות כל זאת אלוהים ממשיך לדרוש ממשה לא להתיאש , לא לבכות על מר גורלו
האישי אלא לכתוב שירה. "למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני אדם".

ובפרק ל"ב לאחר שמשה שר את השירה אשר ה' ציווה עליו מהן מילותיו האחרונות של
ה'?

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 22, 13, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה, בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לְאֹמֶר. **מ**ט עֲלֵה אֶל-הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה הַר-
נֹב, אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מִזְבֵּחַ, אֲשֶׁר, עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ; וּרְאֵה אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן, אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְאֶחְזָה. **נ** וַיֵּת, בְּהַר אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שָׁמָּה, וְהֶאֱסַף, אֶל-עַמִּיךָ: כֹּאֲשֶׁר-מֵת
אֶהְרֹן אֶחֱיֶיךָ, בְּהַר הַהָר, וַיֶּאֱסַף, אֶל-עַמּוּיוֹ. **נ**א עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי, בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, בְּמִי-מְרִיבַת קִדְשׁ, מִדְּבַר-צֵן--עַל אֲשֶׁר לֹא-קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי, בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
נב כִּי מִנְגִּד, תִּרְאֶה אֶת-הָאֶרֶץ; וְשָׁמָּה, לֹא תָבֹא--אֶל-הָאֶרֶץ, אֲשֶׁר-אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל. {פ}

זוהי המלה האחרונה של ה' -חטאתם!! חטא רגעי זה צובע את מפעל החיים של משה. אין
לה' מילה חמה אחת!

זו תורה וזו שכרה?

מה יכולים להיות ההסברים לגורל כה אכזר של גדול המנהיגים של העם היהודי?

אביא בדברי שתי ניסיונות תשובה .

התשובה הראשונה היא מתוך הערך משה באנציקלופדיה המקראית. לווינשטם אשר כתב
את הערך טוען כי ישנם רמזים שהייתה קיימת מסורת קדומה שעל פיה משה לא מת , אלא
עלה למרום והוא עומד ומשמש למעלה .

רמזים אלה ניתן למצוא בתיאורו של יוסף בן מתתיהו את מות משה וכן בתלמוד מסכת
סוטה .

”ויש אומרים לא מת משה כתיב הכא וימת שם וכתוב התם (שמות לד) ויהי
שם עם ה' מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש (דברים לד)” (סוטה
י"ג עב)

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 22, 13, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

לדעת לווינסטם סיפור מותו של משה בתורה נועד להוציא מלב העם את האמונה הזאת שמשה עלה השמימה.

חיזוק לתיאוריה זאת ניתן למצוא בסיפור על עליית אליהו השמימה. כידוע ישנם קווי דמיון בולטים מאוד בין משה ואליהו. גם מתוך תוכן הסיפור על מות משה ניתן להבין כי הוא מודע למסורת הקודמת לו, שמשה עלה לפני מותו על ההר הגבוה ושעין אדם לא ראתה אותו עוד. אבל הסיפור כאילו מדגיש, שאין העלייה על ההר הגבוה משום עליה אל האלוהים. לא עלה משה על ההר אלא כדי שה' יראה לו משם את הארץ לפני מותו. לא על ההר נקבר קרוב לשמים אלא בגיא, כדרך קבורתם של בני אדם רגילים. גדול בני האדם היה האיש, ולא קם עוד נביא כמוהו, אף על פי כן בשר ודם היה ולא אלוה.

תופעה מוזרה שמתקשרת לנושא שלנו. מעניין אם שמתם לב כמה פעמים מוזכר משה בהגדה של פסח? למרבה ההפתעה משה לא נזכר אף לא פעם אחת. ומה ההסבר לכך?

לדעתי, זהו עוד סימן לכך שהיה מאמץ במסורת ישראל להגביל את ההערצה למשה. במקום משה מוזכר אליהו שאין לו שום קשר לתכני החג. ההשוואה בין משה ואליהו מראה כי יש ביניהם דמיון רב, אך בולט מאוד גם השוני: משה בשלמותו מבליט את חסרונותיו של אליהו. אליהו אם כן, אינו מהווה איום ברמה זאת שייהפך למתחרה לדמותו של האל, ועל כן ניתן לשלב אותו כמחליפו של משה, ואפילו לספר עליו את האגדות על כך שעלה לשמים ושיחזור בעתיד לבוא להציל את עמו. סיפורים אלו רווחו כנראה על משה אך עברו צנזורה מהטעם שהזכרנו.

נחזור אל שאלתנו המקורית: הדגש על הענשתו של משה ומקום קבורתו במקום לא ידוע מטרתם, על פי גישה זאת, להדגיש את אנושיותו של משה על ידי כך שמספרים ש גם הוא חטא וגם הוא כמו כל אדם נענש. ומכיוון שאין לו קבר ידוע אי אפשר לפתח פולחן של קדושה סביב קיברו ואי אפשר לבלבל בינו ובין האל.

ועתה הסבר שני, הסבר הומניסטי ופסיכולוגי:

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 22, 13, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

על פי גישה זאת הקושי הוא בשאלה שנשאלה (זו תורה וזו שכרה?). השאלה משקפת צפייה לקבל הערכה חיצונית למעשים. השאלה נובעת מגישה מוטעית שלפיה ערכם של המעשים תלוי במידת ההערכה החיצונית שהם מקבלים. במקום זאת, אדם אוטונומי מפתח מערכת פנימית של הערכה ואינו זקוק לחיזוקים חיצוניים לגמול, לשכר ולפרסים. כלומר: משה לא ציפה כלל לקבל אות הצטיינות מאלוהים או פרס או אפילו מילות הערכה.

בראש השנה הזכירה חברתנו _אתל את סולם ההתפתחות המוסרית של קולברג. הקושיה שהוצגה בראש דברי הייתה מבוססת על הרמה הנמוכה ביותר בסולם הזה, דהיינו: אדם עושה מעשים טובים מכיוון שהוא מצפה לשבח ופחד מעונש. ואכן, זהו שלב בחינוך שאי אפשר לדלג עליו. אך זהו שלב ראשון בלבד. האדם שהגיע לשלב התפתחות גבוה יותר עושה את המעשים כי הוא מבין שכך צריך להיות, כי הוא מבין מהו הטוב ורוצה לדבוק בו בגלל שזה הטוב ותו לא. אדם כזה אינו מצפה ואינו זקוק למילות הערכה חיצוניות.

כדי להעמיק ולהבין רעיון זה פניתי למאמרו של יאיר כספי. כספי הוא פסיכולוג המשלב בין אמונה לבין פסיכולוגיה. הוא פרסם ספר "לדרוש אלוהים" ומנהל התכנית לפסיכולוגיה יהודית באוניברסיטת תל אביב.

במאמר על פרשת השבוע שלנו קושר כספי בין תחושת האושר לבין העשייה עצמה. מה שמביא אושר ותחושת משמעות היא הידיעה שאני נמצא ביעוד שלי ועושה את הדבר שהופך לחלק מהגדרת עצמי.

"במקרא ובמשנה אושר הוא תוצר לוואי של עשייה נכונה. ברגע שאדם מימש את תפקידו, שם הוא מוצא את עצמו. אין "אני" אלא במקום שבו אדם בוחר מכל התפקידים את אלו השייכים לו. אין זהות אלא במקום שבו אדם מבדיל את עצמו מן הסביבה במעשים המגדירים אותו – שם יש יחוד וערך, שעה ומקום שלו.

למה מותר לאדם לצפות כאשר הוא נוטל על עצמו את הקשה שבמשימות? במה יבדל שכרו מזה של העושים מעשים קטנים? האם נהיה עשירים יותר? בריאים יותר? האם חיינו יהיו ארוכים יותר? האם נוכל להבטיח לעצמנו כוחות מיוחדים,

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 22, 13, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

מעמד מיוחד אצל אלוהים...האם המעשים הטובים שלנו נרשמים באיזשהו מקום,
נזכרים?

מהו שכרו של משה? אם האיש הגדול הזה לא קיבל שום פרס, למה מותר לנו,
הקטנים, לקוות? האם עמלנו יעמוד לנו ביום שנבקש על חיינו או חייו של ילד חולה?

משה קיבל את ההזדמנות להתמודד עם המשימות הקשות ביותר שהוטלו על בני
אדם. כאשר בחר לשמוע את הקול התובע אותו למעשים נועזים, הייתה לו דרך.
ככל שעשה כך הלכה דרכו ונפתחה לפניו. והיו למשה בכל פנייה בדרך סימנים
ואותות, הוראות ואזהרות. ברגעים הקשים של חושך וסערה היה למשה מורה דרך.
איש לפניו לא קיבל הדרכה כזאת.

גם באותו היום שנתבשר משה כי דרכו נסתיימה לא עזב אותו מדריכו. "עלה על הר
העברים" אמר לו. ראה את הארץ. הסתכל ותדע. אחרים יובילו את המסע פנימה
אל הפרק הבא. אתה עשית את שלך.

אין פרסים בסוף הדרך ואין מתנה גדולה מזו לתת לאיש: הידיעה כי אנו בדרך
הנכונה וכי יש לנו היכולת לעמוד בתלאות הדרך וחוויות המסע, וקיומם של ילדינו
שרוצים להמשיך ללכת בדרך.

דבריו הנכוחים של יאיר כספי עוזרים לי בהפנמת הרעיון כי הגמול על המעשים
הוא בעצם העשייה, בתחושת המסוגלות בתחושת המלאות, בתחושת השליחות
ובידיעה כי זהו ייעודי לעשות את המעשה. המעשה יפה לי ואני יפה לו. ולא עוד.

נדמה לי שלדברים הללו יש משמעות והשלכה על עשייתנו האישית, על תאום
כוונות ובדיקת תפקידנו ומעשינו בעולם, וגם על העשייה הקהילתית שלנו.

שנה טובה ושבת שלום לכולם